

О.А. Новік

БАТУРИНСЬКИЙ СПАДОК ВІД СЕРГІЯ
НЕЧИПОРЕНКА

Стаття присвячена результатам співпраці Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» і народного художника України Сергія Григоровича Нечипоренка. У статті описані деякі предмети побуту з батьківської хати, подаровані художником заповіднику та виконані членами його родини, які мають прикрасити експозицію етнографічного музею ім. С.Г. Нечипоренка.

Ключові слова: народний художник, ткацтво, вишивка, декоративно-ужиткове мистецтво.

Одним із завдань науково-експозиційної роботи Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (далі – НКЗ «Гетьманська столиця») є створення експозиції етнографічного музею імені народного художника України Сергія Григоровича Нечипоренка, життєвий шлях якого тісно пов'язаний із Батурином.

Народився Сергій Григорович 19 жовтня 1922 р. в с. Пролетарське Коропського району на Чернігівщині. У 1941 р. закінчив Крелевецький художньо-промисловий технікум за спеціальністю художник-технолог декоративних тканин. Під час Другої Світової війни був учасником бойових дій. Після демобілізації жив у м. Києві, і з 1950 р. працював у Київському республіканському художньо-промисловому училищі викладачем та підвищував свій професійний рівень у Всесоюзному інституті текстильної та легкої промисловості у м. Москві. Згодом отримав посаду начальника відділу ткацтва та килимарства при Науково-дослідному інституті художньої промисловості при Академії архітектури України. Член НСХУ (1962 р.), народний художник України (1996 р.), нагороджений багатьма державними нагородами, в тому числі Орденом «За заслуги» III ступеню (2001 р.). Пішов із життя 5 грудня 2014 р.

Вклад С.Г. Нечипоренка в становлення та розвиток традиційної культури українського ткацтва важко переоцінити. Вихований на ґрунті крелевецьких традицій ткацтва та народної рукотворної практики, майстер все своє життя присвятив розвитку народної декоративної культури. Десятиріччями він збирав та фіксував зразки різних видів народного мистецтва. Вміння узагальнювати набутий досвід із широким застосуванням знань та авторське бачення створили умови формування його творчої особистості, адже мистецтво художника було ґрунтоване на першоджерелах народної культури. З дитинства він був знайомий з народною керамікою, вишивкою і особливо захоплювався ткацтвом. Мати та бабуся займалися цим видом творчості та познайомили майбутнього художника з місцевими техніками ткацтва, навчили працювати за верстатом. Він

слухав бабусині та материнські пісні, дивився за їх вправними рухами на верстаті і був щасливим, коли їй йому дозволяли ткати. Робота на ткацькому верстаті стала його улюбленим видом занять [1, 268].

За своє довге творче життя Сергій Григорович багато зробив для вдосконалення технології ткацтва, розширення асортименту виробів та освоєння художніми підприємствами нової сировини (шовку, штапелю, віскози, синтетичних матеріалів), збагачення колористики тканих речей, створивши безліч високохудожніх творів, проектів та ескізів для виготовлення готової продукції. Десятиріччями він збирав, фіксував та вивчав скарбницю народних взірців, збирав зразки різних видів народного мистецтва з усіх куточків України. Його багаторічний доробок налічує понад 2000 оригінальних самобутніх творів, з яких близько 700 знаходяться в музеях України та за кордоном. Його роботи мають щасливу долю на виставках, де знаходять шанувальників серед мистецтвознавців та пересічних відвідувачів. Разом із колегами, С.Г. Нечипоренко змайстрував понад 30 ткацьких верстатів, навчив ткацькому промислу багато поколінь студентів Київського інституту декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені М. Бойчука, в якому працював до останніх днів свого життя. Протягом десяти років він видавав власним коштом посібники та іншу методичну літературу для студентів.

Знайомство Сергія Григоровича із заповідником відбулося ще восени 2006 р., коли, відвідавши славний Батурин та захоплений враженнями, він завітав до єдиного на той час музею, що розташовувався в Будинку генерального судді В. Кочубея. Цей візит став початком щирої дружби та плідної співпраці з НКЗ «Гетьманська столиця». Її результатом стали подаровані майстром у 2013 р. роботи, що мають велику історичну та культурну цінність: рушники, плахти, декоративні тканини, скатертини, панно, настільники, килими (49 одиниць).

Фондова колекція С.Г. Нечипоренка неодноразово експонувалася на виставках, організованих заповідником. Так з нагоди 90-річчя від дня народження художника спільно з Чернігівським обласним художнім музеєм ім. Г. Галагана в жовтні 2012 р. була організована та проведена виставка «Обереги митця», центральними експонатами якої стали рушник «Тризуб» 2001 р., панно «Вічність» 1987 р., плахтова тканина «Солов'ї» 2001 р., панно «Воякам дорогим» 1985 р. [2, 17]. 13 листопада 2013 р. з нагоди 305-річчя Батуринської трагедії роботи художника експонувалися на виставці «І вишите моє життя на ньому», що проходила у Гетьманському будинку на Цитаделі Батуринської фортеці. На виставці були представлені стали найкращі роботи С.Г. Нечипоренка з колекції заповідника: панно «Сонце» 1991 р., рушник «Польова квітка» 2002 р., декоративна тканина

«Писанка» 1956 р., декоративна тканина «Полісся» 1985 р., плахова тканина «Жоржини й сливки» 1979 р. тощо [3, 3]. 9 березня 2014 р., у рамках проведення заходу «Ох, не однаково мені» з нагоди 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка, в палаці гетьмана України К.Г. Розумовського була відкрита виставка «Вічне і живе Шевченкове слово», справжньою окрасою якої стало однойменне панно-триптих народного художника «Ох, не однаково мені» [4, 1].

Фондова колекція речей із батьківської хати Сергія Григоровича, що в с. Пролетарське (Ксендзівка до 1917 р.) Коропського району, які він передав до фондів заповідника у 2006 р., складається з понад 80-ти предметів побуту сільської людини, без яких неможливо уявити життя української родини з її сімейними традиціями, щоденною працею, обрядами. Це вироби з металу, дерева, гончарний та скляний посуд, тканий і вишитий одяг, вироби з тканини, виготовлені власноруч членами родини Нечипоренків.

Слід зупинитися на речах, які заслуговують окремої уваги.

Вишита сорочка бабусі Сергія Григоровича Марії Крисантіївни Невструй-Книшик (1865–1952 рр.) започаткувала ткацькі традиції в родині. Речі, виготовлені руками бабусі, особливо цінувалися й береглися, адже вони пов'язували між собою не одне покоління. Сорочка XIX ст. (КВ–8–5587/Д–3–1569, Д–110 см, Д рукава–65 см, Ш–68–см) із домотканого полотна вишита білим по білому – «біллю» технікою «лиштва» (лічильна гладь). Горловина круглої форми пишно підібрана на нитку. Виріз горловини закінчується зубчиками – «зубцьована горловина». Так само оздоблені і краї рукавів сорочки. Вишивка білим по білому була поширена на Чернігівщині. Вона створює малюнок високого рель'єфу, світло-тіньову гру на полотні. В основі геометричного орнаменту вишивки лежить рівнобедрений ромб, утворений за допомогою чотирьох смужок із чотирьох сторін та заповнений композицією з краплин-зерен. Це є древній символ засіяної плодючої ниви. Вишивка оздоблена ажурним швом «чернігівська мережка» [5, 61]. Ця сорочка – одна з найкращих зразків вишивального мистецтва нашого регіону. Білим по білому вишивали сорочки до свят або на весілля нареченій. Поєднання різних технік в оздобленні сорочки вимагає великої майстерності та гармонійного відчуття смаку, що говорить про справжню майстерність жінок в родині Нечипоренків.

Плахта кінця XIX – початку XX ст. (КВ–9–6370/Д–3–1786, 50 x 180 см) має поетичну назву «Солов'ї». Вона виткана бабусею М.К. Невструй-Книшик з використанням вовняної та бавовняної пряжі у техніці різнокольорового перебору. Такі плахові тканини характерні для Полтавщини.

Малюнок композиції з чергуванням квадратів, всередині яких орнамент з геометричних фігур та вертикальних смуг різного кольору. На червоному тлі застосовані чорний, світло-коричневий, бежевий кольори. Цю плахову тканину, найдавнішу в колекції заповідника, можна вважати справжнім мистецьким витвором.

Килимок з назвою «За правду» (КВ–9–6334/Д–3–1786, 46 x 60 см) витканий з вовняних ниток гребінковою технікою «кругляння» особисто Сергієм Григоровичем. Про це свідчать виткані в нижньому правому куті ініціали «S.H». Сам художник датує його 1950 р., коли він розпочав роботу в Київському республіканському художньо-промисловому училищі викладачем на текстильному відділі і розробляв тканини нових структур у майстерні декоративних тканин. І саме цей килимок можна вважати спробою самостійно створювати оригінальні мистецькі твори. Зображений на коричневому тлі козак на коні з шаблею та написом «За правду» свідчить про патріотичний настрій майстра та почуття гідності за своє козацьке коріння, адже у своїх розмовах з працівниками НКЗ «Гетьманська столиця» митець неодноразово наголошував, що пишається тим, що народився та виріс на славній чернігівській землі, поблизу легендарного Батурина. Символізм цієї авторської роботи спонукає задовольнити потребу людини у власній причетності до суспільних та культурних історичних подій.

Скриня (КВ–9–6187Д–3–1778, 63 x 39 x 40 см) темно-зеленого кольору, окута металом. Вважається однією з невід'ємних складових інтер'єру сільської хати, адже до неї складала все найцінніше, що було в родині – одяг, рушники, полотно, прикраси. Скриня з батьківської хати Нечипоренків гарно збережена – в ній знаходився посаг матері Сергія Григоровича, інші цінні речі – родинні реліквії, які передавались з покоління в покоління. Внутрішнє наповнення свідчить про сумлінність та працюватість членів родини.

Як бачимо, з раннього дитинства С.Г. Нечипоренка оточувала атмосфера поваги до праці та сімейних народних традицій. На особистому прикладі батьки привчили хлопчика до щоденної кропіткої роботи. Звідси походять витoki його формування як митця, спрага до праці, життєва стійкість та невичерпна енергія, якою протягом всього свого довгого життя художник заряджав не одне покоління оточуючих його людей. Мистецькі традиції поширились і на власну родину. Його донька Тетяна – мистецтвознавець – працює старшим науковим співробітником у Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, син Віталій закінчив Київський республіканський художньо-промисловий технікум, згодом отримав спеціальність художника-графіка. В цьому

контексті не можемо не згадати про рідного брата С.Г. Нечипоренка Івана Григоровича Нечипоренка (1929–2004 рр.) – заслуженого майстра народної творчості України (1996 р.), творця богуславської школи художнього ткацтва. Художник текстилю за фахом, Іван Нечипоренко – промисловець із винятковими здібностями – працював головним інженером богуславської ткацької фабрики «Перемога» з 1960 р. Завдяки його діяльності ткацький промисел Богуславщини з середини 60-х років ХХ ст. переживає час бурхливого розвитку та розквіту. За творчий доробок І.Г. Нечипоренку була вручена премія ім. Катерини Білокур. Ним було розроблено нову технологію виготовлення народних узорних тканин, яка давала можливість виконувати складні елементи, забезпечуючи різноманітність асортименту виробів.

Отже, у фондовій колекції С.Г. Нечипоренка в НКЗ «Гетьманська столиця» зберігаються рукотворні взірці художнього ткацтва, що належать до національного культурного надбання України. Їх роль особливо важлива в наш час, коли на піднесенні національної свідомості вони відіграють роль оберегів всього українського народу. Колекція стане основою експозиції етнографічного музею народного художника України Сергія Григоровича Нечипоренка в складі НКЗ «Гетьманська столиця».

Посилання

1. Федорук О. Перегин знаку. Вибрані мистецькознавчі статті. – К., 2007. – 358 с.
2. Майшев О. Митець та його обереги // Чернігівські відомості. – 2012. – № 44(1130). – 31 жовтня. – С. 17.
3. Сердюк Н. Священні рани Батурина // Культура і життя. – 2013. – № 47. – 22 листопада. – С. 3.
4. Сердюк Н., Хармак М. та ін. // Слово «Гетьманської столиці». – 2014. – № 2(41). – Березень – квітень. – С. 1.
5. Нечипоренко С. Українська вишивка. – К., 2010. – 159 с.

Новик О.А. Батуриное наследство от Сергея Нечипоренко

Статья посвящена результатам сотрудничества НКЗ «Гетманская столица» и народного художника Украины Сергея Григорьевича Нечипоренко. В статье описаны некоторые предметы быта из родительского дома, подаренные художником заповеднику, сделанные членами его семьи, которые должны будут украсить экспозицию этнографического музея имени С.Г. Нечипоренко.

Ключевые слова: народный художник, ткачество, вишивка, декоративно-прикладное искусство.

Novik O.A. Baturyn inheritance from Serhii Nechyporenko

The article is devoted to results of cooperation of NKZ "Hetman Capital" and the national artist of Ukraine Serhii Hryhorovych Nechyporenko. In article some household items from the parental house presented by the artist to the reserve, made by members of his family who will have to decorate an exposition of the ethnographic museum of S.H. Nechyporenko are described.

Key words: national artist, weaving, embroidery, arts and crafts.

10.03.2015 р.

ПОШУКОВА РОБОТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРЮКІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ

У статті висвітлюються і узагальнюються результати пошукової роботи як складової науково-дослідної діяльності Корюківського історичного музею щодо вивчення історичного минулого Корюківщини (події Першої світової війни 1914–1918 рр., Голодомору 1932–1933 рр., Корюківської трагедії 1–2, 9 березня 1943 р.). Значну увагу приділено злочину проти людяності, що здійснений у Корюківці у березні 1943 р.

Ключові слова: пошукова робота, Корюківщина, Корюківський історичний музей, експедиції, Перша світова війна, Голодомор, Корюківська трагедія.

На сучасному етапі розвитку історичної науки постає проблема об'єктивності висвітлення подій, що відбувалися на теренах України в різні періоди. Цьому підпорядкована пошукова та науково-дослідна робота Корюківського історичного музею. Вона проводиться в широкому тематичному та часовому діапазоні, що зумовлено специфікою музейного закладу.

Проаналізувавши документальні та історико-публіцистичні матеріали з історії населених пунктів Корюківщини, що містяться у фондах Корюківського історичного музею, виявлено, що їх зміст заідеологізований відповідно до потреб радянської епохи. З плином часу ми втрачаємо свідків історичних подій, рідних і близьких тих мешканців Корюківщини, які були учасниками Першої світової війни 1914–1918 рр., Голодомору 1932–1933 рр., війни Німеччини проти Радянського Союзу 1941–1945 рр. Отже, метою даної статті є висвітлення напрямків та узагальнення результатів пошукової роботи Корюківського історичного музею щодо вищезазначених історичних подій.

Експедиція є однією із форм науково-дослідної роботи музею, яка сприяє дослідженню історії населених пунктів регіону та встановлення історичної дійсності. Це процес, під час якого вивчаються конкретні факти і предмети, виявляються ті чи інші закономірності розвитку громади, поповнюються фонди. У такий спосіб не тільки розширюється джерелознавча база науки, але й одержуються нові, раніше не відомі знання.

Завдяки використанню місцевого історичного матеріалу співробітники музею, краєзнавці, учні шкіл, студентська молодь та ін. мають змогу осмислювати історичні процеси, вивчати і залучати відповідні матеріали до своїх наукових праць та доносити до широкого загалу історичні відомості через публікації у засобах масової інформації, наукових та науково-публіцистичних виданнях.

Історико-краєзнавчі пошукові міні-експедиції